

УДК 378.035.6:74
Л 33

Ольга ЛЕЦЬ,
аспірант лабораторії громадського
та морального виховання
Інституту проблем виховання НАПН України,
м. Бобровиця, Україна

**ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ
СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

Лець О. Г. Патріотичне виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів засобами образотворчого мистецтва. У статті розкрито сутність понять: «патріотизму» та «патріотичне виховання майбутніх студентів вищих педагогічних навчальних закладів засобами образотворчого мистецтва». Висвітлено деякі аспекти, форми і методи проведення позааудиторної діяльності у студентської педагогічної молоді засобами образотворчого мистецтва.

Ключові слова: патріотичне виховання, патріотизм, націоналізм, виховання, майбутні вчителі, студенти, образотворче мистецтво.

Лець О. Г. Патриотическое воспитание студентов высших педагогических учебных заведений средствами изобразительного искусства. В статье раскрыта сущность понятий: «патриотизма» и «патриотическое воспитание будущих студентов высших педагогических учебных заведений средствами изобразительного искусства». Освещены некоторые аспекты, формы и методы проведения внеаудиторной деятельности в студенческой педагогической молодежи средствами изобразительного искусства.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, патриотизм, национализм, воспитание, будущие учителя, студенты, изобразительное искусство.

Lets O. Patriotic ducation of students of higher educational institutions by means of art. The article eals with the concept of patriotism and patriotic education of future students of higher educational institutions by means of art. The article deals with some aspects, forms, methods of extra-curricular activity of students in teaching young people by the means of fine art.

Keywords: atriotic education, patriotism, nationalism, education, future teachers, students, art.

© Ольга Лець, 2017

Постановка проблеми. Мистецтво в усій різноманітності його видів і жанрів є каталізатором не лише творчих потенцій особистості. Воно також здатне змінювати емоційно-чуттєвий стан людини та характер і мотиви її діяльності, адже, відображаючи цілісність буття, мистецтво сприяє цілісному сприйняттю світу. Таким чином, є особливо важливим вплив образотворчого мистецтва на виховання сучасної молоді й зокрема на патріотичне виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Одним із показників морального розвитку особистості є ставлення до своєї країни, її духовних та культурних цінностей, до співвітчизників. Зміни, що відбулися в суспільній свідомості за останні роки, призвели до того, що наше суспільство фактично позбавилося ціннісних орієнтирів, а також суперечливими стали його духовні і моральні ідеали. Внаслідок цього особливої руйнації зазнають патріотичні почуття молодого покоління. У зв'язку з цим виховання патріотизму як духовно-моральної якості студентської молоді, майбутньої інтелектуальної, культурної, політичної еліти України, є сьогодні одним з пріоритетних завдань у педагогічній науці.

Провідним шляхом вирішення означеного завдання є створення ефективної системи патріотичного виховання студентської молоді, змістовним компонентом якої є духовно-культурна спадщина народу України.

Мета статті – обґрунтувати феномен патріотичного виховання сучасної студентської молоді та визначити оптимальні способи і методи для формування її патріотизму засобами образотворчого мистецтва.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Проблемам, пов'язаним з вихованням патріотизму молодого покоління, присвячені численні дослідження провідних українських науковців: взаємозв'язок патріотичного, громадянського та національного виховання висвітлено в працях В. Гонського, М. Качура, О. Коркішко, І. Мартинюка, В. Паплучного, Ю. Римаренка, О. Сухомлинської, Г. Шевченко; національно-патріотичне виховання на традиціях українського народу розглядали О. Вишневський, О. Гевко, М. Стельмахович, М. Щербань.

Виклад основного матеріалу. Перед незалежною Україною постала проблема історичної ваги: творчо відродити українське національно-патріотичне виховання і водночас піднести його на сучасний рівень наукового і культурного розвитку. У наш час, коли молодь в основному спрямовує свої зусилля на накопичення матеріальних цінностей і благ, стає актуальним творчо використовуючи кращі досягнення минулих поколінь, всебічного обґрунтувати нову парадигму патріотичного виховання як процесу формування особистості [7:76].

Система патріотичного виховання в сучасних умовах передбачає формування і розвиток соціально значимих цінностей: громадянськості та патріотизму в освітньому процесі; масову патріотичну роботу, яка організовується й здійснюється дер-

жавними структурами, суспільними рухами та організаціями; діяльність засобів масової інформації, наукових та інших організацій, творчих спілок, спрямовану на розгляд та висвітлення проблем патріотичного виховання, на формування та розвиток особистості громадянина та патріота Вітчизни. У зв'язку з цим сучасний вчитель повинен бути носієм гуманізму та яскравим прикладом громадянина та патріота, що створює умови для розвитку гуманістично-орієнтованого конкурентно-спроможного громадянського суспільства.

Ефективним шляхом виховання духовно-моральних якостей особистості, до яких належить і патріотизм, є використання у педагогічному процесі засобів образотворчого мистецтва. Започаткований Г. Шевченком напрямок з проблеми взаємодії мистецтв в естетичному, загальнокультурному, духовному розвитку школярів та студентської молоді довів доцільність використання ефекту взаємодії мистецтв у виховному процесі вищої школи.

За результатами аналізу довідникової літератури, що існують різні підходи до визначення терміну «патріотизм». Так, у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» сутність цього поняття визначається як: «любов до Батьківщини, відданість їй та своєму народові, готовність прийти на її захист», а «патріот – це той, хто любить свою батьківщину, відданий своєму народові, готовий заради них на жертви і подвиги» [3:894]. Визначальним у цьому трактуванні є емоційно-почуттєва сфера особистості, категоріями якої є любов, відданість, готовність.

На думку ж М. Тофтула, патріотизм походить від грецького слова – патріот, що об'єднує в собі сукупність морально-етичної та емоційної прив'язаності до Батьківщини, яка визначає особу як громадянина та містить ряд важливих морально-етичних, етнічних, культурних, політичних та історичних аспектів [9:143].

Важко не погодитися з даним визначенням проте, варто зазначити, що патріотизм немає нічого спільного з націоналізмом, оскільки виступає, як почуття, а не політична ідея, але таке почуття, яке може бути поставлене на службу різного роду, любов до батьківщини або ж прив'язаність до місцини, яке включає готовність постати на захист землі та діяти і її інтересах.

Варто зазначити, що патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, вивчає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується. Таким чином, патріотизм визначають як одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, до свого народу, відповідальність за долю Вітчизни, готовність служити її інтересам [7:72]. Адже лише переймаючись інтересами, прагненнями, потребами, ідеалами свого народу, усвідомлюючи власну національну неповторність і самобутність, людина стає зрілою, громадянсько-свідомою особистістю, справжнім патріотом, діяльним творцем своєї долі та долі Батьківщини. Це став-

лення виявляється у відповідних почуттях, переконаннях, ідеях.

Патріотизм є особливою духовною цінністю, оскільки він виступає гарантом єднання, гармонізації сучасного українського суспільства, збереження його самобутності і культурної своєрідності в полігамному людському співтоваристві. Дійшовши висновку, що ядром патріотизму, його основною складовою є любов до малої й великої Батьківщини, яка формується під впливом соціальних чинників, запропоновано розуміння патріотизму суспільства: це сформована в соціумі соціально-психологічна властивість, притаманна особистості, сім'ї, соціальній групі, етносу, що проявляється у вірі й безкорисливій любові до Батьківщини, готовності до самовідданої праці заради її процвітання, здатності до самопожертви при захисті її інтересів від загроз й спроможна консолідувати суспільство.

Патріотизму українського суспільства властиві певні особливості. В першу чергу, це: висока гуманістична спрямованість української патріотичної ідеї; віротерпимість; соборність; колективізм у вирішенні громадських завдань, особлива любов до рідної природи. Складниками патріотизму є емоційний, інтелектуальний, діяльній аспект [4:14].

Відповідно до вище зазначеного, патріотичне виховання має бути стрижнем усієї навчально-виховної роботи, оскільки ми повинні виховати особистість, яка має почуття гордості за свою державу, сумлінно виконує громадянські обов'язки, усвідомлює соціальні проблеми Батьківщини та українського народу, любить рідних та близьких людей. Виховати таких особистостей можна за умови розвитку національної освіти, в якій система виховання та навчання ґрунтується на ідеях народної філософії, засадах наукової психолого-педагогічної думки, української етнопедagogіки, мистецтвознавства, родинного виховання тощо.

Таке розуміння патріотизму дозволило визначити наступні етапи виховання патріотизму особистості:

- виховання любові й поваги до своїх батьків, своєї родини, що повинно формуватися в дошкільному віці в межах родинного виховання;
- виховання позитивного ставлення до «малої батьківщини» (свого міста, краю, регіону) тобто етнічна самоідентифікація, що формується у підлітків у період шкільного навчання;
- виховання позитивного ставлення до своєї країни (державницького патріотизму) відповідає юнацькому віку; формується в період навчання у випускних класах школи та у ВНЗ;
- виховання усвідомлення своєї належності до історичної спільноти та культурно-релігійної традиції східнослов'янських народів, тобто формування через позитивну етнічну ідентичність толерантності в міжнаціональних відносинах – також є виховним завданням ВНЗ;
- виховання доброзичливого ставлення до всіх народів світу – якість, притаманна високодуховній особистості, яка формується у процесі самовиховання протягом усього життя [8:14].

Отже, патріотичним вихованням студентів як майбутніх вчителів – є педагогічний процес становлення особистості (громадянина і патріота своєї Вітчизни) на основі прийняття й актуалізації демократичних цінностей, дотримання закону, норм права, загальнолюдської моральності та участі людини в демократичних процесах, підготовки їх до здійснення патріотичного виховання молоді.

Розпочинаючи педагогічно-практичну роботу з патріотичного виховання студентів, необхідно розподілити їх по творчих групах, до яких залучити усіх бажаючих, у тому числі й викладачів вищого педагогічного навчального закладу.

Передусім, для створення відповідного емоційного стану та популяризації творів з тематики патріотизму серед студентської молоді варто запропонувати взяти участь в організації та проведенні таких заходів, як: фотопроєкт «Створи книгу пам'яті» (робити «фото-селфі» – знімок з рідними, які були причасні до військових дій); флеш-моб «Парад вишиванок»; благодійна акція «Подарунок солдату» (зробити оберіг Ляльку-мотанку для учасників АТО); виставка-ярмарок створених власноруч виробів на підтримку нашим бійцям; виставка картин «Про гідність» присвячена Революції Гідності; арт-проєкт «Серце віддаю тобі, Україно» (конкурс на кращий патріотичної вірш, пісню, малюнок, скульптуру); участь у всеукраїнській акції «Хвиля доброти»; виставка патріотичного плакату; туристичний похід «Стежками народної пам'яті» разом з арт-пленером за тематикою «Прояв патріотизму в сучасних умовах». При цьому бачиться доцільним наголосити, що це лише частина запропонованої діяльності, яка з розумінням, ентузіазмом та творчою винахідливістю було сприйнята та реалізована в процесі поза аудиторної діяльності.

Висновки і перспективи. З огляду на зазначене, було виявлено та успішно впроваджено деякі сучасні методи, прийоми та форми, які можуть використовуватися в освітньо-виховному процесі будь-якого вищого педагогічного навчального закладу з метою підвищення рівня та якості патріотичної вихованості студентів, як майбутніх учителів за допомогою образотворчого мистецтва у системі їхньої позааудиторної діяльності.

У підсумку можливий висновок, що система мистецької освіти і патріотичного виховання студентів має відкритий характер та об'єктивне існування широкого простору для вдосконалення, а також – широкі можливості для врахування у патріотично-спрямованій творчій роботі саме відродження кращих національних культурних традицій і впровадження найсучасніших інноваційних ідей. Головним є те, щоб потребу в кардинальних змінах відчували й усвідомили не лише представники вузького кола фахівців, а й усі члени суспільства, причетні до виховання молоді – майбутнього України. І тоді духовність, майстерність і творчість стануть гарантантами ефективного патріотичного виховання кожного без винятку студента.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА

1. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 124-129. Бех І. Д. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України / І. Бех, К. Чорна. – К., 2014. – 48 с.
2. Бех І. Д. Патріотичне виховання дітей та молоді / І. Бех, К. Чорна // Позашкілля. – 2011. – № 10. – С. 9-16.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Булес. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
4. Волошина Н. М. Соціально-філософський вимір патріотизму сучасного українського суспільства. Автореф. ... канд. філософ. наук. – К., 2010 р.
5. До питання національно-патріотичного виховання у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського // Зб. матеріалів II Всеукраїнських пед. чит. – Василь Сухомлинський і сучасність. – Вип. 2. – Чернівці, 1995. – С. 8-13.
6. Коркішко О. Використання педагогічних технологій патріотичного виховання в позаурочній роботі сучасної школи / О. Коркішко // Рідна школа. – 2005. – № 6. – С. 48-50.
7. Кульчицький В. Й. Філософсько-світоглядні передумови розвитку патріотичного виховання в Україні (історичний аспект) / В. Й. Кульчицький // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія педагогіка і соціальна робота. – 2013. – № 30. – С. 76-78.
8. Стьопіна О. Г. Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва / Олена Стьопіна. – Автореф. ... канд. пед. наук. – Луганськ, 2007. – 23 с.
9. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с.

Стаття надійшла до редколегії 12 березня 2016 р.